

на військових об'єктах, території і в приміщеннях військових частин (п. 15 ст. 7); вилучати у військовослужбовців та інших осіб, які незаконно перебувають на території військової частини або військового об'єкта чи здійснюють протиправні дії, предмети і речі, заборонені або обмежені в обігу (п. 28 ст. 7); мають право застосовувати заходи фізичного впливу, в тому числі прийоми рукопашного бою, для припинення правопорушень, подолання протидії законним вимогам військовослужбовців Служби правопорядку, якщо інші способи не забезпечили виконання покладених на них обов'язків (ст. 9); мають право застосовувати наручники, гумові кийки, засоби зв'язування, речовини сльозоточивої та дратівної дії, світлозвукові пристрої відволікаючої дії, пристрої для відкриття приміщень і примусової зупинки транспорту, водомети, бронемашини та інші спеціальні і транспортні засоби, а також використовувати службових собак (ст. 10); мають право застосовувати вогнепальну зброю у таких випадках (ст. 11).

Література

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 бер. 2014 року № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.

2. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 7 бер. 2002 року № 3099-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/309914?find=1&text=%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BF%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F#w1_3.

3. Голіна В.В. Припинення злочинів. *Велика українська кримінологічна енциклопедія*. У 2 т. Т. 2: М-Я / редкол. Сокурєнко В.В., Бандурка О.М. та ін.; наук. ред. Литвинов О.М. Харків: Факт, 2021. С. 366-367.

4. Кримінологія: підручник. За заг. ред. Головкина Б.М.. Харків: *Право*, 2020. 384 с.

УДК 343.424(043.2)

Ковтун О.І., здобувач вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ РЕЛІГІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

В Кримінальному кодексі України (далі – КК України) передбачена низка норм, спрямованих на захист релігійних прав людини. Якщо родовим об'єктом кримінальних правопорушень, склади яких передбачені у розділі V Особливої частини КК України, відповідно до назви розділу прийнято вважати виборчі, трудові та інші особисті права і свободи людини і громадянина, то, на нашу думку, саме у цьому розділі необхідно

виділяти групи кримінальних правопорушень за їхнім видовим об'єктом. Це дозволяє більш чітко відмежувати одну групу кримінальних правопорушень від інших. Назва цього розділу сформульована не зовсім вдало, у цьому розділі містяться склади злочинів із зовсім різними безпосередніми об'єктами, які законодавець намагається об'єднати термінологічним зворотом «інші особисті права і свободи людини і громадянина» [1, с. 173].

Безумовно, бажано більш чітко сформулювати саме видові об'єкти окремих груп кримінальних правопорушень, які за своїм змістом і правовою природою відрізняються між собою. Зокрема, слід відмітити, що у кримінально-правових нормах, які містяться у ст.ст. 178, 179, 180 КК України передбачена кримінальна відповідальність за вчинення суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із посяганням на релігійні права. Що стосується норми, яка передбачена у ч. 181 КК України, то слід відмітити, що деякі вітчизняні вчені відносять її до тих, що захищають релігійні права, але на нашу думку, у цій нормі йдеться не про релігійний обряд, а про дії, які вчинюються під приводом проповідування релігійних обрядів чи виконання релігійних обрядів. Тобто, під прикриттям цих дій відбувається якби маскування посягання на заподіяння шкоди здоров'ю людей або вчинення актів статевої розпусти. Тому ми вважаємо, що місце цієї статті, скоріше за все, має бути серед статей, які передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення проти здоров'я людини або кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

На нашу думку, «релігійні права» та «право на свободу віросповідання» є майже тотожними, а точніше, співвідносяться як ціле та частина, тому саме право на свободу віросповідання можна розглядати як видовий об'єкт цієї групи кримінальних правопорушень. Вони є різними за своєю структурою, побудовою диспозицій, суспільною небезпекою, у них різні безпосередні об'єкти, але у своїй сукупності усі вони так чи інакше, різними способами наносять шкоду релігійним правам людини.

Наприклад, порушення релігійних прав людини може бути здійснене не прямим посяганням на людину, а шляхом пошкодження релігійних споруд чи культових будинків (ст. 178 КК України). По-перше, таке суспільно небезпечне діяння наносить матеріальну шкоду, адже відбувається не лише пошкодження, як про це вказано у назві ст. 178 КК України, а і повне зруйнування релігійної споруди або культового будинку. Є усі підстави вважати, що назва ст. 178 КК України вужча за її диспозицію. По-друге, таке суспільно небезпечне діяння наносить моральну шкоду віруючим людям. Очевидно, саме враховуючи ступінь суспільної небезпеки це діяння вважається, виходячи з аналізу санкції цієї статті, злочином, хоча в нетяжким. Негативний вплив на релігійні права людини вчинюється шляхом незаконного утримування, осквернення або

знищення релігійних святинь. Із самої назви статті видно, що у ній йдеться не про прості речі, а сакральні або сакраментальні, тобто ті, які мають особливий зміст для віруючих людей, тому і вживається термін «святині» (ст. 179 КК України).

Особливістю цих двох статей (ст.ст. 178 і 179 КК України) є те, що вони побудовані однаково, у них одна частина і диспозиції, побудовані як прості бланкетні. Терміни, які у їхніх диспозиціях вживає законодавець, потребують тлумачення. Зміст окремих елементів усіх складів злочинів не міститься навіть у спеціальному законодавстві щодо регулювання релігійних прав громадян, а це Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» [2], який, на жаль, не містить глосарія і така ситуація не сприяє однозначному і правильному застосуванню цих норм на практиці. Сьогодні, правозастосовувачі повинні самі суб'єктивно тлумачити такі термінологічні звороти як «культові будинки», «релігійні святині» тощо. За ступенем суспільної небезпеки, виходячи із аналізу санкцій цих норм вони однакові – нетяжкі злочини. Тому, наприклад, можна релігійну споруду вважати релігійною святинею і навпаки. Чіткого розмежування цих понять немає навіть у юридичній літературі. Це безумовно, ускладнює процес кваліфікації подібних діянь.

Особливий інтерес представляє норма, яка міститься у ст. 180 КК України «Перешкоджання здійсненню релігійного обряду». Тут виникає низка проблемних моментів. Так, у ч. 1 ст. 180 КК України передбачена відповідальність за незаконне перешкоджання здійсненню релігійного обряду. Чітке розуміння поняття «релігійний обряд» відсутнє як у законодавстві, так і у юридичній літературі. Тим більше, що, очевидно, у цій статті йдеться не лише про православні релігійні обряди. Також, відповідальність має наставати тоді, коли є наслідок – зрив релігійного обряду або створення загрози зриву релігійного обряду. Якщо більш-менш зрозуміло, що таке зрив релігійного обряду, то розуміння, що таке загроза зриву викликає необхідність окремого розгляду і тлумачення. Наприклад, релігійний обряд продовжується, хоча існує загроза його зриву. За ступенем суспільної небезпеки наслідки різні, хоча законодавець вважає і те, і інше діяння нетяжким злочином. Хоча, із іншого боку, широка альтернативність санкції цієї частини статті дає можливість врахувати ступінь суспільної небезпеки.

У ч. 2 ст. 180 КК України порушення релігійних справ відбувається вже шляхом впливу (фізичного чи психічного) на конкретну особу - священнослужителя (черговий раз постає питання тлумачення термінів, зокрема, «священнослужителя», яке, знову ж такі, відсутнє). Тому, ми вважаємо, що у ч. 1 і ч. 2 ст. 180 КК України передбачені два різні склади злочинів і склад злочину, передбачений у ч. 2 ст. 180 КК України, виходячи із аналізу її санкції, є дещо більш суспільно небезпечним. По-четверте, виникає питання, чи про одні й ті ж релігійні обряди йдеться у

ч. 1 і ч. 2 ст. 180 КК України. Ми вважаємо, що поняття релігійного обряду ч. 1 ст. 180 КК України є більш широким, аніж у ч. 2 ст. 180 КК України [3].

Як висновок, слід вказати, що законодавець приділяє значну увагу захисту релігійних прав людини. Усі посягання є злочинами, а не кримінальними проступками, що свідчить про серйозний підхід законодавця до захисту релігійних прав людини. Також, багато термінів та термінологічних зворотів потребують тлумачення та законодавчого закріплення. Тому, норми, що захищають релігійні права потребують подальшого дослідження та удосконалення.

Література

1. Ковтун О.І. Об'єкт кримінального правопорушення та його структура (ст. 180 КК України). *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*: зб. наук. пр. Київ: НАУ, 2023. № 1 (66). С. 171-177.

2. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квіт. 1991 р. № 987-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення: 20.04.2024).

3. Ковтун О.І. Загальна характеристика юридичних складів злочинів, передбачених у диспозиціях ст. 180 КК України. *VI Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум* : матеріали форуму, 18 трав. 2023 р. м. Київ: НАУ, 2023. С. 198-200.

УДК 343.8(043.2)

Колб О.Г., доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
професор Державного податкового університету

Бусел А.О., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Одеса, Україна

ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА КРИМІНОЛОГІЧНО ЗНАЧУЩІ ЗМІСТОВНІ ОЗНАКИ

Якщо у цілому узагальнити нормативно-правові та наукові підходи, що сформувались з означеного питання в Україні, то можна запропонувати наступне визначення поняття «військова служба», а саме – це особливий вид державної служби в Україні, який ґрунтується на положеннях Конституції України та інших законодавчих актів, що визначають діяльність громадян України, іноземців та осіб без громадянства, яка пов'язана із обороною, захистом суверенітету і